

Категорія справи № 127/12587/22: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у справах, що виникають із сімейних відносин, з них.

Надіслано для оприлюднення: не визначено. Зареєстровано: 07.07.2023. Забезпечено надання загального доступу: 07.07.2023.

Дата набрання законної сили: 04.07.2023

Номер судового провадження: 61-6753св23

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

04 липня 2023 року

м. Київ

справа № 127/12587/22

провадження № 61-6753 св 23

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Синельникова Є. В.,

суддів: Осіяна О. М. (суддя-доповідач), Білоконь О. В., Сакари Н. Ю., Шиповича В. В.

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ;

відповідач - ОСОБА_2 ;

третя особа - Служба у справах дітей Вінницької міської ради;

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 03 лютого 2023 року у складі судді Антонюка В. В. та постанову Вінницького апеляційного суду від 06 квітня 2023 року у складі колегії суддів: Берегового О. Ю., Панасюка О. С., Якименко М. М.,

ВСТАНОВИВ:

1. Описова частина

Короткий зміст позовних вимог

У червні 2022 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 , третя особа - Служба у справах дітей Вінницької міської ради, про визначення місця проживання дітей з батьком.

Позовна заява обґрунтована тим, що 23 жовтня 2010 року між ним та відповідачкою було укладено шлюб, у якому народилось двоє дітей: син - ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , та донька - ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 . Рішенням Вінницького міського суду Вінницької області від 14 січня 2022 року у справі 127/28075/21 шлюб між сторонами був розірваний.

Вказував, що після розірвання шлюбу продовжував добросовісно виконувати свої батьківські обов'язки і забезпечувати гармонійний розвиток дітей в повному обсязі. Протягом листопада 2021 року-початку лютого 2022 року відповідачка не перешкоджала йому у спілкуванні з дітьми, діти перебували у нього 3-4 дні на тиждень, систематично залишалися на ніч.

У лютому 2022 року стосовно ОСОБА_2 відділом Поліції № 1 ВРУП ГУНП у Вінницькій області зареєстровані заяви про кримінальне правопорушення за № № 2248, 2317.

На його переконання, аби уникнути відповідальності та скориставшись військовим станом, ОСОБА_2 без явної необхідності (адже в м. Вінниця не відбувались та не відбуваються бойові дії) вивезла без його відома та згоди за кордон України спільних дітей: ОСОБА_3 та ОСОБА_4 , хоча перебування в м. Вінниця не створювало та не створює на сьогоднішній день загрози їх життю і здоров'ю.

Вказував, що у липні 2022 року від спільних із відповідачкою знайомих він дізнався, що відповідачка разом з дітьми знаходиться в Швейцарії та не має наміру повертатись в Україну. При цьому відповідачка разом із дітьми проживає в іншій країні в соціальному житлі, на кошти, які виділяються, як фінансова допомога для біженців, і такі умови не дозволяють повноцінного забезпечення дітей необхідними умовами для їх розвитку. Діти позбавлені можливості спілкуватись із своїми однолітками та шкільними друзями на рідній мові, продовжувати заняття в гуртках та секціях, відвідувати місця для культурного та наукового розвитку, що негативно відображається на їх національній ідентичності.

Вважав, що подальше перебування спільних дітей разом із відповідачкою шкодить їх інтересам та негативно впливатиме на їх розвиток та спосіб життя.

Зазначав, що до виїзду за межі України він багато часу проводив із дітьми, між ними виник тісний емоційний та психологічний зв'язок, а син має такий вік, що йому просто необхідне постійне спілкування із батьком для формування характеру та корисних звичок, які стануть в нагоді в повсякденному житті в майбутньому. Позбавлення такого спілкування із батьком негативно відобразиться на розвитку спільних з відповідачкою дітей.

Ураховуючи викладене, ОСОБА_1 просив суд визначити місце проживання малолітніх дітей - ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , та ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , разом з ним за адресою: АДРЕСА_1 .

Короткий судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій

Рішенням Вінницького міського суду Вінницької області від 03 лютого 2023 року, залишеним без змін постановою Вінницького апеляційного суду від 06 квітня 2023 року, у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що і батько, і мати здатні забезпечити належні умови для виховання та розвитку дітей, водночас останні проживають разом із матір'ю і проявляють особисту прихильність саме до неї. У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, малолітні діти сторін разом з відповідачкою ОСОБА_2 виїхали у Швейцарію, де перебувають і на цей час.

Суди попередніх інстанцій врахували висновок виконавчого комітету Вінницької міської ради від 04 серпня 2022 року № 01/00/011/139096, як органу опіки та піклування, відповідно до якого вирішено за недоцільне визначити місце проживання дітей з батьком ОСОБА_1 . У висновку, зокрема зазначено, що 02 серпня 2022 року на засіданні комісії з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті Вінницької міської ради ОСОБА_3 пояснив, що він проживає з матір'ю у Швейцарії, де навчається у місцевій школі, а молодша сестра у наступному році має відвідувати дошкільний навчальний заклад; поки вони не планують повертатися до України, оскільки у мами є контракт на рік, та повідомив, що хотів би залишитися з матір'ю.

Апеляційний суд відхилив доводи позивача про те, що суд першої інстанції в рішенні вказав на пояснення третьої особи, які були надані в судовому засіданні, зокрема, щодо бажання сина залишитися з матір'ю, які насправді не були надані представником служби у справах дітей, зазначивши, що такі доводи спростовуються переглянутим технічним відеозаписом судового засідання місцевого суду від 23 січня 2023 року, на якому представник третьої особи, надаючи пояснення, підтвердила висновок, наданий органом опіки і піклування та вказала, що син сторін під час засідання з питань захисту прав дитини повідомив, що бажає залишитися з матір'ю.

Оцінивши надані сторонами докази, зокрема, щодо налагодження соціальних зв'язків дітей, висновок органу опіки і піклування, житлово-побутові умови, створені для дітей, матеріальний стан сторін, суди дійшли висновків, що відповідачем доведено об'єктивні обставини, на підставі яких суд має право відмовити у визначенні місця проживання дитини з батьком, а позивачем, в свою чергу, не доведено, що проживання дітей з ним відповідатиме їх найкращим інтересам.

При цьому суди попередніх інстанцій посилались на релевантну практику Європейського суду з прав людини.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У травні 2023 року ОСОБА_1 подав до Верховного Суду касаційну скаргу, в якій просить скасувати рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 03 лютого 2023 року та постанову Вінницького апеляційного суду від 06 квітня 2023 року й ухвалити нове судові рішення, яким його позов задовольнити.

Підставами касаційного оскарження указаних судових рішень заявник зазначає неправильне застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального і порушення норм процесуального права, вказував, що суди застосували норми права без урахування висновків щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16, постанові Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 712/11527/17 (пункт 1 частини другої статті 389 ЦПК України), а також не дослідили належним чином зібрані у справі докази (пункт 4 частини другої статті 389 ЦПК України).

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 11 травня 2023 року касаційне провадження у вказаній справі відкрито та витребувано цивільну справу № 127/12587/22 із Вінницького міського суду Вінницької області.

У червні 2023 року справа надійшла до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 19 червня 2023 року справу призначено до розгляду у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи.

Аргументи учасників справи

Доводи особи, яка подала касаційну скаргу

Касаційна скарга ОСОБА_1 мотивована тим, що оскаржувані судові рішення першої та апеляційної інстанцій ґрунтуються виключно на висновку служби у справах дітей, а також на недопустимих доказах, наданих стороною відповідача. Вважає, що висновок служби у справах дітей складений при неповному з'ясуванні особи відповідачки, зокрема, стану її здоров'я, матеріального стану, житлових умов, в яких проживають діти, умов їх навчання та розвитку, а тому не може бути належним та достатнім доказом, оскільки винесений без дослідження всіх необхідних умов.

Вказує, що надані стороною відповідачки докази її працевлаштування, розміру доходів, а також навчання сина, є недопустимими, оскільки не завірені належним чином. Крім того, надані відповідачкою фотографії житлового приміщення не свідчать про той факт, що саме в цьому приміщенні проживає відповідачка разом з дітьми, так само і надана відповідачем картка медичного страхування не підтверджує належного забезпечення дітей медичним доглядом, оскільки її термін на час розгляду справи апеляційним судом скінчився. Вважає, що учбова програма у початковій школі, в яку зараховано сина, не відповідає його віку та вимогам українського законодавства, будь-яких документів щодо розвитку і навчання/дошкільної підготовки до навчання доньки, відповідачка не надала.

Разом з тим, ним надано до суду завірені належним чином докази щодо його місця роботи, наукового ступеня, вченого звання, освіти, нагород, відсутності будь-яких шкідливих звичок, а також наявності у власності нерухомого майна, в якому створені умови для проживання і навчання дітей.

Зазначає, що суд першої інстанції вказав на пояснення третьої особи, зокрема, щодо бажання сина залишитись з матір'ю, які не були надані представником служби у справах дітей у судовому засіданні. Судами не з'ясовувалась думка дітей щодо визначення місця їх проживання з батьком.

Посилання судів попередніх інстанцій на введення в Україні військового стану не є об'єктивною і достатньою підставою для залишення місця проживання дітей разом з матір'ю, оскільки місце проживання батька - місто Вінниця не являється небезпечним місцем проживання, адже будь-які бойові дії на території Вінницької області та м. Вінниці не велись та не ведуться.

Відзив на касаційну скаргу не надійшов.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

ОСОБА_1 та ОСОБА_2 з 23 жовтня 2010 року перебували в зареєстрованому шлюбі. Рішенням Вінницького міського суду Вінницької області від 14 січня 2022 року у справі № 127/28075/21 шлюб між сторонами було розірвано. Судове рішення набрало законної сили 15 лютого 2022 року (а. с. 11, т. 1).

ІНФОРМАЦІЯ_3 у сторін народився син - ОСОБА_3, що підтверджується свідоцтвом про народження серії НОМЕР_1 (а. с. 9, т. 1).

ІНФОРМАЦІЯ_4 у сторін народилась донька - ОСОБА_4, що підтверджується свідоцтвом про народження серії НОМЕР_2 (а. с. 10, т. 1).

Згідно з довідкою Департаменту адміністративних послуг Вінницької міської ради від 31 січня 2022 року за № 7605 про реєстрацію місця проживання особи, позивач ОСОБА_1 зареєстрований за адресою: АДРЕСА_1 (а. с. 12, т. 1).

Згідно з довідками про доходи від 17 лютого 2022 року за № 258, від 15 липня 2022 року за № 382, ОСОБА_1 працює в Західноукраїнському національному університеті та займає посаду доцента, його заробітна плата за період з серпня 2021 року по січень 2022 року становила 72 987, 52 грн; за період з січня 2022 року по червень 2022 року - 66 928, 12 грн (а. с. 15, 62, т. 1).

Відповідно до довідки про доходи від 14 листопада 2022 року за № 18, ОСОБА_1 працював у Відокремленому структурному підрозділі «Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва Західноукраїнського національного університету» за сумісництвом та займав посаду викладача; за період з січня 2022 року по червень 2022 року отримав заробітну плату в розмірі 47 287, 11 грн (а. с. 63, т. 1).

Відповідно до характеристики доцента кафедри правознавства та гуманітарних дисциплін ВННІЕ ЗУНУ, ОСОБА_1 характеризується як відповідальний досвідчений педагог, відзначається як висококваліфікований спеціаліст, принциповий у вирішенні виробничих питань, користується авторитетом у колег, учнів та їх батьків. За високу майстерність нагороджений почесною грамотою Вінницької обласної державної адміністрації та обласної ради. Має бездоганну ділову репутацію і авторитет серед колег та студентів, відрізняється почуттям відповідальності за доручену справу. Принциповий, наполегливий, сумлінний, справедливий (а. с. 61, т. 1).

Згідно з довідкою Департаменту інформатизації Міністерства внутрішніх справ України, станом на 20 березня 2022 року незнятої чи непогашеної судимості ОСОБА_1 не має (а. с. 16, т. 1).

Відповідно до виписки із медичної карти ОСОБА_1 від 21 лютого 2022 року, він є соматично здоровим (а. с. 21, т. 1); на обліку лікаря психіатра та нарколога ОСОБА_1 не перебуває, психіатричні та наркологічні протипоказання до провадження опіки та піклування відсутні, що підтверджується медичною довідкою про проходження обов'язкових попереднього та періодичного психіатричного огляду серії АА № 213451 від 17 лютого 2022 року та сертифікатом про проходження профілактичного наркологічного огляду серії ААА № 192544 від 17 лютого 2022 року (а. с. 20, т. 1).

На підтвердження належних житлових умов для відпочинку та розвитку дітей позивачем надані відповідні фотознімки (а. с. 23-28, т. 1).

Відповідно до витягу з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності від 29 березня 2018 року, ОСОБА_1 є власником 1/2 частки квартири, загальною площею 81,9 кв. м, що знаходиться за адресою: АДРЕСА_1 (а. с. 22, т. 1).

На підтвердження рівня освіти та професіоналізму позивачем долучено до матеріалів справи копії Почесної грамоти від Вінницької обласної державної адміністрації та обласної ради (а. с. 14, т. 1), диплом магістра з відзнакою серії НОМЕР_3 (а. с. 17, т. 1), диплом кандидата наук серії НОМЕР_4 (а. с. 18, т. 1), атестат доцента серії НОМЕР_5 (а. с. 19, т. 1).

Відповідно до договору про працевлаштування та постійній основі від 01 травня 2022 року, ОСОБА_2 працює у школі Таль на посаді вчительки інтеграційного класу, зайнятість на 53,6 %, обмежена до 31 липня 2022 року (а. с. 101-102, т. 1); в подальшому даний договір було продовжено строком до 31 липня 2023 року (а. с. 103-104, т. 1).

Відповідно до розрахунку заробітної плати за період з 01 травня 2022 року по 31 травня 2022 року, ОСОБА_3 було виплачено 2 417, 80 швейцарських франків; з 01 червня 2022 року по 30 червня 2022 року - 2 857, 60 швейцарських франків, з 01 липня 2022 року по 31 липня

2022 року -3 557, 70 швейцарських франків (а. с. 105-110, т. 1).

ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, як особам, що потребують захисту, Швейцарською Конфедерацією видано посвідки на проживання НОМЕР_6 та НОМЕР_7, які є дійсними до 21 березня 2023 року (а. с. 91-92, 93-94, т. 1).

Відповідно до листа шкільної адміністрації в Роршахерберзі від 03 травня 2022 року, ОСОБА_3 зараховано в 4-й клас початкової школи (а. с. 97-98, т. 1).

На підтвердження створення відповідачкою житлових умов та умов для розвитку дітей, останньою надано ряд фотознімків квартири, з яких вбачається, що у дітей є власні кімнати, спальні місця, місця для занять, іграшки та ігри, ноутбук. Крім того, надані фотографії зі спільних з дітьми прогулянок та відпочинку (а. с. 111-139, т. 1).

Відповідач ОСОБА_2 є кандидатом педагогічних наук, що підтверджується дипломом серії НОМЕР_8 (а. с. 140, т. 1).

Відповідно до характеристик Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, ОСОБА_2 характеризується як здібна науково-педагогічна працівниця, що користується заслуженим авторитетом серед викладачів і студентів, неухильно дотримується принципів педагогічної етики, сприяє професійному становленню студентської молоді. Толерантна, підтримує дружні стосунки з колегами по роботі. Остання є прикладом і мотивуючим фактором для інших співробітників. Має велику працездатність і продуктивність, в роботі пунктуальна і організована, володіє позитивними особистісними якостями (а. с. 141-142, т. 1).

Згідно з розрахунком заборгованості зі сплати аліментів по виконавчому провадженню № 68801880, станом на 31 жовтня 2022 року заборгованість ОСОБА_1 по аліментах складає 17 704, 81 грн (а. с. 224, т. 1).

Згідно з розрахунком заборгованості зі сплати аліментів по виконавчому провадженню № 68801880, станом на 30 листопада 2022 року заборгованість ОСОБА_1 по аліментах складає 0, 00 грн (а. с. 10, т. 2).

Із висновку виконавчого комітету Вінницької міської ради від 04 серпня 2022 року № 01/00/011/139096 про недоцільність визначення місця проживання малолітніх дітей - ОСОБА_3 та ОСОБА_4 з батьком ОСОБА_1 убачається, що на засіданні комісії мати дітей ОСОБА_2 повідомила, що з 01 березня 2022 року у зв'язку із оголошенням воєнним станом в Україні вона з дітьми проживає у Швейцарії, де працевлаштована по контракту до 31 липня 2023 року, має достатній самостійний дохід у розмірі 154 000 грн щомісячно, діти забезпечені належним житлом, мають можливість офіційно проживати у цій країні до 21 березня 2023 року. ОСОБА_2 також пояснила, що раніше син ОСОБА_3 навчався у КЗ «ЗШ І-ІІІ ст. № 32 ВМР», особова справа дитини була забрана з цього закладу, оскільки у даний час хлопчик офіційно влаштований до навчального закладу за фактичним місцем проживання у Швейцарії. ОСОБА_2 стверджувала, що не чинить батькові ОСОБА_1 перешкод у спілкуванні з дітьми, зазначивши, що ОСОБА_3 є самостійною дитиною, у нього є можливість спілкуватися зі своїм батьком через Інтернет. ОСОБА_2 повідомила, що не планує повертатися з дітьми до м. Вінниці, оскільки вважає це небезпечним у даний час. Крім того, згідно з контрактом вона має змогу протягом року працювати у Швейцарії. Наполягала на тому, щоб діти проживали з нею. 02 серпня 2022 року на засіданні комісії з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті Вінницької міської ради дитина ОСОБА_3 повідомив, що проживає з мамою у Швейцарії, де навчається у місцевій школі, а молодша сестра у наступному році має відвідувати дошкільний навчальний заклад. Хлопчик також пояснив, що вони поки не планують повертатися до України, оскільки у мами є контракт на рік, та повідомив, що хотів би залишитися з мамою.

На засіданні комісії батько дітей - ОСОБА_1 наполягав на визначенні місця проживання дітей з ним, надав рекомендовані документи, які підтверджують, що на обліку у психіатра чи нарколога він не перебуває, має самостійний дохід, за місцем проживання та за місцем роботи характеризується позитивно. 21 липня 2022 року працівниками служби у справах дітей Вінницької міської ради та Вінницького міського центру соціальних служб з'ясовано, що за адресою проживання батька ОСОБА_1 створені належні умови для проживання, навчання та розвитку дітей. Відповідно до акту оцінки потреб сім'ї від 21 липня 2022 року, складеного Вінницьким міським центром соціальних служб, у сім'ї батька дітей ОСОБА_1 ознаки та чинники, що спричиняють складні життєві обставини, відсутні (а. с. 72-74, т. 1).

2. Мотивувальна частина

Позиція Верховного Суду

Згідно зі статтею 388 ЦПК України судом касаційної інстанції у цивільних справах є Верховний Суд.

Згідно з пунктами 1, 4 частини другої статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках: якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку; якщо судові рішення оскаржуються з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу.

Касаційна скарга ОСОБА_1 задоволенню не підлягає.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Згідно з частиною третьою статті 3 ЦПК України провадження в цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Відповідно до вимог частин першої, другої статті 400 ЦПК України переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде виявлено порушення норм процесуального права, які передбачені пунктами 1, 3, 4, 8 частини першої статті 411, частиною другою статті 414 цього Кодексу, а також у разі необхідності врахування висновку щодо застосування норм права, викладеного у постанові Верховного Суду після подання касаційної скарги.

Частинною першою статті 402 ЦПК України передбачено, що у суді касаційної інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи судом першої інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи з урахуванням статті 400 цього Кодексу.

Встановлено й це вбачається із матеріалів справи, що судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій ухвалено з дотриманням норм матеріального та процесуального права, а доводи касаційної скарги цих висновків не спростовують.

Відповідно до частини першої статті 2 ЦПК України завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Згідно з частинами першою та другою статті 4 ЦПК України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів.

У частинах першій та другій статті 5 ЦПК України передбачено, що здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором.

Згідно з частинами другою, восьмою, дев'ятою статті 7 СК України сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, членів сім'ї. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини (частина третя статті 11 Закону України «Про охорону дитинства»).

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про охорону дитинства» на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Відповідно до частини першої статті 18, частини першої статті 27 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікованої постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року № 789-ХІІ (далі - Конвенція про права дитини), держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

У частині першій статті 9 Конвенції про права дитини передбачено, що держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в найкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

Відповідно до частин другої, четвертої статті 29 ЦК України місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна.

Згідно зі статтею 141 СК України мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини.

Відповідно до частини першої, другої статті 161 СК України якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення.

У частині першій статті 3 Конвенції про права дитини визначено, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

У рішенні Європейського суду з прав людини від 11 липня 2017 року у справі «М. С. проти України», заява № 2091/13, суд зауважив, що при визначенні найкращих інтересів дитини у кожній конкретній справі необхідно враховувати два аспекти: по-перше, інтересам дитини найкраще відповідає збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я є особливо непридатною або неблагополучною; по-друге, у найкращих інтересах дитини є забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагонадійним (параграф 76).

У параграфі 54 рішення Європейського суду з прав людини «Хант проти України» від 07 грудня 2006 року, заява № 31111/04, зазначено, що між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага і дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків. Зокрема, стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не надає батькам права вживати заходів, які можуть зашкодити здоров'ю чи розвитку дитини.

Аналіз наведених норм права, прецедентної практики Європейського суду з прав людини дає підстави для висновку, що рівність прав батьків щодо дитини є похідною від прав та інтересів самої дитини на гармонійний розвиток та належне виховання, й у першу чергу повинні бути визначені та враховані інтереси дитини, виходячи із об'єктивних обставин спору, а вже тільки потім права батьків.

Міжнародні та національні норми не містять положень, які б наділяли будь-кого з батьків пріоритетним правом на проживання з дитиною.

При визначенні місця проживання дитини судами необхідно крізь призму врахування найкращих інтересів дитини встановлювати та надавати належну правову оцінку всім обставинам справи, які мають значення для правильного вирішення спору.

Отже, при розгляді справ щодо місця проживання дитини суди насамперед мають виходити з інтересів самої дитини, враховуючи при цьому сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан тощо, а також дотримуватися балансу між інтересами дитини, правами батьків на виховання дитини і обов'язком батьків діяти в її інтересах.

Нормами статті 19 СК України встановлено, що при розгляді спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе, не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування. Орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних в результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.

Відповідно до частини четвертої статті 263 ЦПК України при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду.

У постанові Верховного Суду від 14 лютого 2019 року в справі № 377/128/18 (провадження № 61-44680св18) вказано, що тлумачення частини першої статті 161 СК України свідчить, що під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини враховується ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особисту прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення. До інших обставин, що мають істотне значення, можна віднести, зокрема: особисті якості батьків; відносини, які існують між кожним з батьків і дитиною (як виконують батьки свої батьківські обов'язки по відношенню до дитини, як враховують її інтереси, чи є взаєморозуміння між кожним з батьків і дитиною); можливість створення дитині умов для виховання і розвитку.

У постанові Верховного Суду від 30 жовтня 2019 року у справі № 352/2324/17 (провадження № 61-14041св19) зазначено, що питання забезпечення інтересів дитини ґрунтується на розумінні, що розлучення батьків для дітей - це завжди тяжке психологічне навантаження, а дорослі, займаючись лише своїми проблемами, забувають про кардинальні зміни в житті дитини: нове оточення та місце проживання тощо. Вирішуючи питання про визначення місця проживання дитини, суди мають враховувати об'єктивні та наявні у справі докази, зокрема обстеження умов проживання, характеристики психоемоційного стану дитини, поведінки батьків щодо дитини та висновку органу опіки та піклування. Проте найважливішим у цій категорії справ є внутрішнє переконання судді, яке має ґрунтуватися на внутрішній оцінці всіх обставин в їх сукупності. Адже не можна піддавати формалізму долю дитини, яка через те, що батьки не змогли зберегти відносини або домовитися, не повинна бути позбавлена щасливого та спокійного дитинства.

Згідно з правовим висновком Великої Палати Верховного Суду, наведеним у постанові від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц (провадження № 14-327 цс 18), право не тільки бути вислуханою і почутою, але й право брати активну участь у вирішенні своєї долі, зокрема, у визначенні місця проживання, з'являється у дитини з досягненням віку 10 років.

Цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін (частина перша статті 12 ЦПК України).

Відповідно до частини третьої статті 12, частин першої та шостої статті 81 ЦПК України кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи (частина перша статті 76 ЦПК України).

Належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування (частина перша статті 77 ЦПК України).

Достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи (стаття 79 ЦПК України).

Достатніми є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування (частина перша статті 80 ЦПК України).

За змістом статті 89 ЦПК України суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

Суди попередніх інстанцій надали відповідну правову оцінку висновку виконавчого комітету Вінницької міської ради від 04 серпня 2022 року № 01/00/011/139096, як органу опіки та піклування, яким вирішено за недоцільне визначити місце проживання дітей з батьком ОСОБА_1 .

Із пояснень малолітньої дитини - ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , наданих 02 серпня 2022 року на засіданні комісії з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті Вінницької міської ради, убачається, що дитина виявила бажання проживати разом з матір'ю.

Отже, суди вірно врахували те, що ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , своє волевиявлення щодо бажання проживати з матір'ю висловив фахівцям органу опіки та піклування.

Верховний Суд виходить з того, що сімейні спори, які стосуються інтересів дітей та їхніх батьків, необхідно розглядати з урахуванням принципів правового статусу дитини, які закріплені у Конвенції про права дитини, зокрема, при ухваленні всіх рішень, що стосуються дітей, їх найкращі інтереси мають першорядне значення і повинні повністю й ефективно дотримуватися, держава має позитивні зобов'язання щодо дітей, щоб будь-які вжиті заходи ніколи не шкодили їхньому здоров'ю та розвитку (забезпечує у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини) (статті 3, 6).

Відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України на всій території України введено воєнний стан.

З огляду на введення воєнного стану в Україні, вирішуючи спори, що стосуються прав та інтересів дитини, першочерговим завданням держави є забезпечення її безпеки і права на життя.

Аналогічний висновок викладено у постанові Верховного Суду від 14 червня 2023 року у справі № 760/31518/21.

Верховний Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що позивач не надав достатніх належних та допустимих доказів на підтвердження визначення місця проживання дітей з батьком, з огляду на інтереси самих дітей, які переважають над інтересами і бажаннями їх батьків.

Судами враховано, що діти сторін мають посвідку на проживання Швейцарської Конфедерації, а син сторін - ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , зарахований та навчається в четвертому класі початкової місцевої школи, що свідчить про налагодження у нього сталих соціальних зв'язків та знайомство з новими друзями. Крім того, діти сторін мають Швейцарську картку медичного страхування, що підтверджує забезпечення, у разі необхідності, належного медичного огляду дітей.

Із наданої стороною відповідача інформації убачається, що ОСОБА_2 має стабільний дохід, працевлаштована із зайнятістю 53,6 %, що свідчить про наявність у неї достатнього вільного часу для приділення уваги дітям.

Встановивши, що і батьком, і матір'ю створено належні умови для виховання та розвитку дітей, і батько і матір характеризуються позитивно, врахувавши висновок органу опіки і піклування про недоцільність визначення місця проживання дітей з батьком, бажання сина сторін - ОСОБА_3 проживати з матір'ю, врахувавши норми Конвенції про права дитини щодо забезпечення якнайкращих інтересів та безпеки дітей, введення в Україні воєнного стану та перебування дітей із матір'ю в Швейцарії, дотримуючись балансу між інтересами дітей, правами та обов'язками батьків, суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, зробив обґрунтовані висновки про відсутність підстав для задоволення позову ОСОБА_1 .

На час ухвалення оскаржуваних рішень судами попередніх інстанцій не встановлено обставин, які б давали підстави для висновку, що визначення місця проживання дитини з батьком, що фактично призводить до зміни місця проживання дітей, буде мати позитивний вплив на дітей. Діти тривалий час проживають з матір'ю, яка створила усі необхідні умови для їх проживання, виховання, навчання, фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку в безпечному, надійному і стабільному середовищі.

Колегія суддів звертає увагу, що батько дітей, який безсумнівно відіграє важливу роль у їх житті та розвитку, має право та обов'язок піклуватися про здоров'я, стан розвитку дітей, незалежно від того, з ким вони будуть проживати.

Слід зазначити, що встановлення обставин справи, дослідження та оцінка доказів є прерогативою судів першої та апеляційної інстанцій. Це передбачено статтями 77, 78, 79, 80, 89, 367 ЦПК України. Суд касаційної інстанції не наділений повноваженнями втручатися в оцінку доказів (постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 373/2054/16-ц, провадження № 14-446цс18).

Порушень порядку надання та отримання доказів у суді першої інстанції апеляційним судом не встановлено, а тому доводи касаційної скарги в цій частині Верховним Судом відхиляються.

Посилання касаційної скарги на неврахування судами попередніх інстанцій висновків, викладених у постановках Верховного Суду, є безпідставним, оскільки висновки судів попередніх інстанцій не суперечать висновкам, викладеним у зазначених заявником у касаційній скарзі постановках.

Таким чином, оскаржувані судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах доводів касаційної скарги ґрунтуються на правильно встановлених фактичних обставинах справи, яким надана належна правова оцінка, правильно застосовані норми матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, і суди під час розгляду справи не допустили порушень процесуального закону, які призвели або могли призвести до неправильного вирішення справи.

Відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини (зокрема, рішення у справі «Пономарьов проти України») повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду, перегляд не повинен фактично підмінити собою апеляцію.

Європейський суд з прав людини неодноразово відзначав, що рішення національного суду повинно містити мотиви, які достатні для того, щоб відповісти на істотні аспекти доводів сторін (рішення Європейського суду з прав людини у справі Ruiz Torija v. Spain, серія А, № 303-А, §§ 29-30). Це право не вимагає детальної відповіді на кожен аргумент, використаний стороною, більше того, воно дозволяє судам вищих інстанцій підтримати мотиви, наведені судами нижчих інстанцій, без того, щоб повторювати їх.

Оскаржені судові рішення є достатньо вмотивованими та містять висновки судів щодо питань, які мають значення для вирішення справи.

Відповідно до статті 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін, якщо рішення, переглянуте в передбачених статтею 400 цього Кодексу межах, ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права. Не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, оскаржувані судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій - без змін.

Щодо судових витрат

Відповідно до підпункту «в» пункту 4 частини першої статті 416 ЦПК України суд касаційної інстанції вирішує питання про розподіл судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції.

Оскільки касаційну скаргу залишено без задоволення, підстави для нового розподілу судових витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи у суді першої та апеляційної інстанції, а також розподілу судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції, відсутні.

Керуючись статтями 400, 409, 410, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1 залишити без задоволення.

Рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 03 лютого 2023 року та постанову Вінницького апеляційного суду від 06 квітня 2023 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий

Є. В. Синельников

Судді:

О. В. Білоконь

О. М. Осіян

Н. Ю. Сакара

В. В. Шипович